

godsdienstgeschiedenis aldus weer te geven was: de wet is jonger dan de profeten en de Psalmen zijn weer jonger dan die beide (Reuss). In deze beschouwing komt thans echter een radikale ommekeer. Meer en meer neigt men er toe een hooger en ouderdom voor de Psalmen aan te nemen; de vraag of er ook Davidische Psalmen zijn wordt weder in ernst onder de oogen gezien en door meerderen bevestigend beantwoord ¹⁵); de voor-exilische herkomst van een niet zoo gering aantal Psalmen wordt vrijwel als een uitgemaakte zaak beschouwd ¹⁶); en, gelijk het eens door Wellhausen werd uitgesproken dat het de vraag was of er wel vóór-exilische Psalmen waren ¹⁷), zoo schijnt het nu zelfs de vraag te worden of er nog wel Makkabeesche Psalmen aan te nemen zijn ¹⁸). In verband daarmee is er ook op te wijzen dat het vroegere standpunt als zouden de Psalmen in hoofdzaak een collectief subject hebben, namelijk de gemeente, meer en meer verlaten wordt, en het wezenlijk-persoonlijke karakter van talrijke Psalmen opnieuw erkenning vindt ¹⁹).

Ik verzoek u thans mij te willen volgen op het terrein der historie. Hier waren het vooral de gegevens voor de oudste periode die het van de kritiek duchtig hadden moeten ontgelden. Wat ons het Oude Testament mededeelt aangaande Israëls voor-geschiedenis en het eerste tijdvak zijner historie tot op de definitieve vestiging in Kanaän werd aan eene grondige herziening onderworpen. De aartsvaders waren òf verbleekte godengestalten òf heroes eponymi, verzonnen heldenfiguren, waarop het volk als geheel en de stammen afzonderlijk hun ontstaan terugleidden; en al de persoonlijke levenservaringen die aan Israëls voorvaderen worden toegeschreven, waren anders niet dan de legendarische neerslag van bepaalde gebeurtenissen in het ver verleden der twaalf stammen. Dat bijvoorbeeld Jakob twee vrouwen had, Rachel en Lea, beteekende niets anders dan dit, dat de stammen die als de kinderen dezer vrouwen worden genoemd het eerst nauwere aansluiting bij elkaar hadden gezocht. Voor het verblijf van Israël in Egypte, de verdrukking en den uittocht, alsmede de verovering van Kanaän, bleef men dan gemeenlijk nog wel een kern van waarheid aannemen, al was het veelal slechts in dezen